

## Szélesedő művészeti ismeretterjesztés

Plenáris ülést tartott szombaton Budapesten a Kossuth Klubban a TIT öt művészeti választmányja: az építő-, a zene-, a színház-, a film- és a képzőművészeti szakosztályok vezetői. Bencze Gyula, a képzőművészeti főiskola főigazgatója tartott előadást a művészeti ismeretterjesztésről, majd a választmány határozatot hozott. Eszerint az ősztől kezdődő ismeretterjesztési évadban nagyobb gondot fordítanak az előadók szakmai felkészítésére. A tematikát kibővítik a szomszéd népek művészetének bemutatásával is.

## „Mágikus és varázslatos”

A Teatr cikke a szabadtéri játékokról

A Szovjet Írószövetség és a Szovjetunió Művelődési Minisztériumának színház-tudományi folyóirata, a Moszkvában megjelenő *Teatr*, az évi áprilisi számában nagy tanulmányt közölt a Szegedi Szabadtéri Játékokról. A cikk írója, Betti Glan, a Szovjetunió Színházművészeti Szövetségének elnökhelyettese tavalyi magyarországi tanulmányútján ismerkedett meg a játékokkal. Minden előadást megnevezett, beszélgetett Tari Jánossal, a játékok igazgatójával, a rendezőkkel és a művészeti vezetőkkel is.

G. Glan cikkében *meleg hangon, nagy elismeréssel* ír a tavalyi előadásokról. „Mágikus és varázslatos” határán nevezi a játékokat. Kiemeli a *Turandot* és a *Tragedia* előadásait. Részletesen foglalkozik a produkciókkal, a rendezők és a szereplők művészetével. A *Turandot* bemutatásáról azt írja, hogy az a magas színvonalú szabadtéri színjátszás példája lehet. Bírálja viszont a beszámoló a *West Side Story*-t. B. Glan szerint az előadás — noha nem jelentéktelen értékei is voltak —, egészében nem vált igazi, jellegzetes szabadtéri produkcióvá.

Az érdekes tanulmány befejező részében megemlíti, hogy a szegedi tapasztalatokat érdemes lenne felhasználni a harmincas években oly gazdag szovjet szabadtéri színjátszás részben elfelejtett hagyományainak újraszervezéséhez.

## Háromszáz óra muzsika

Fesztiválra készül a szegedi munkásörzenekar

A tavalyi szép siker kötelező, az idén is bizonyítani akarnak Siklóson, érthető tehát, ha egyre szaporodnak a próbák, fokozottabb intenzitással folyik a felkészülés. Június idusában ismét megrendezik az ország legjobb fúvószenekarainak parádéját a siklósi várfesztiválon, ahol városunk színeit a szegedi munkásörzenekar képviseli. Lapunk is beszámolt arról, hogy tavaly kiemelkedő szerepléssel a hét legnagyobb sorleg egyikét hozta haza az együttes, s az értékelés szerint komoly felkészültséggel, színvonalas produkciókkal szolgáltak rá az elismerésre.

### Valódi amatőrök

Amikor ünnepnapokon, ki- vonulások alkalmával az érdeklődő, nézelődő emberek sorfala közt felcsendülnek az indulók, polkák, keringők dallamai, kevesen gondolnak arra, milyen sok lemondással, ügyszeregetből fakadó áldozattal jár a munkásörzenekar egy-egy ilyen fellépése. A 42 főnyi együttes valamennyi tagja szép, de nehéz és fáradtságos társadalmi munkával készül ezekre a gyakran esőben, sárban, vagy éppen tűző nyári napokon rendezett alkalmakra: munkaidő után próbálnak és ünnepnapokon „dolgoznak”, amikor is másokat szórakoztatnak.

Szóval valódi amatőrök. S hogy ezt most külön hangsúlyozzuk, nem véletlen, s kicsit célzatosan is történik. Néhány üzemből ugyanis nem értékelik eléggé ezeket a zenészeknek a pluszmunkáját, nem biztosítanak számukra lehetőséget a próbák zavartalan látogatására!

### Egyetlen próbával

Pedig a nyolcéves tradícióval rendelkező zenekar-nak komoly érdemei van-

nak. Ezek között talán a legjelentősebb, hogy mind- egyikük megkapta már a munkásör-parancsnokság elismerő oklevelét, harminc- ketten pedig az együttes- ben eltöltött munkásélet- dőkre utaló „ötéves” jel- vényt is viselik.

Belelapolunk a krónikába. Az elmúlt évben 86 foglal- kozáson 283 órát töltöttek a hangszerek mellett, s a husz- onhét ízben szervezett ki- vonulások során volt olyan időszak is, amikor hat egy- más utáni vasárnap kellett beöltözni az egyenruhába. Feljegyeztük, hogy az egyik alkalommal gyors fellépésre volt szükség, s mindössze egyetlen próbával is elő tudták adni az ukrán nép- nemzeti himnuszát. Ez ter- mészetesen csak kello zenei felkészültséggel rendelkező, jó szellemű kollektívával képzelhető el.

### Kulisszatitok

A munkásörzenekar pe- dig ilyen együttes. Csak né- hány nevet. Király Sándor a hangszerek „orvosa”. Ha valaki panaszkodik „szer- számjára”, kézbe veszi, ad- dig javítja, míg rendszeren nem engedelmeskedik gaz- dájának. Dani István, Sala- mon László, dr. Tompa Gá- bor és még néhányan magas fokú hangszerez tudással rendelkeznek, akik nélkül egyes műsorszámok előadá- sa nehezen képzelhető el, s akik fáradhatatlanul ne- velik, tanítják a fiatalabba- kat.

A szegedi munkásörzene- kar művészeti vezetői Dobai József és Kovács Attila. Az együttes munkájáról, ered- ményeiről, terveiről Kovács Attilával beszélgettünk. Leg- inkább természetesen a kü- szöbönálló siklósi fellépés- t esett szó, de mikor az otta- ni műsorokról érdeklődtünk, csak annyit árult el: ku- lisszatitok.

N. I.

Két évtized emlékeiből

## Munkás színjátszók szabadtéri előadásai Szegeden

Húst, vaját nem adhatunk még annyi, amennyit ki- vánk, „kulturálórát” inkább — mondották félko- molyan-féltrefásan a felsza- badulás első éveiben a sze- gedi munkáspárt-szervezetek vezetői. És az MKP, SZDP, a MADISZ, a SZIM min- dent megtejt, hogy ezt az elvet érvényesítse. Egymást követték a munkás-kultúr- gárdák, a dalegyüttes ren- dezvényei a gyárakban, a pártházakban, ahol a de- mokratikus nevelést szolgáló színes műsorokkal szó- rakoztatták a város népét. A mozgalmat hamarosan kiterjesztették Szeged ha- talmas határterületeire is, a tanyák, a falvak népeire, akikhez a kultúra addig nehezen jutott el.

### Szellemi újjáépítés

A kenderfonógyár, az egy- kori dohánygyár, a bór- gyár, meg a belvárosi, mó- ravárosi, felsővárosi, róku- si MKP-szervezetek és más munkás-kultúrgárdák *Mo- lière*, *Csehov*, *Csokonai*, *Móricz* és új szerzők hala- dós szellemű szindarabjait, verseit, dalait adták elő. Ké- sőbb a még hatékonyabb munka érdekében, az MKP kezdeményezésére, a két munkáspárt és a szakszerve- zetek megegyezésével átfogó szervezet létesült. A kultu- rális mozgalomban részt ve- vő munkások és értelmiségi- ek, Szeged kulturális éle- tének kiválóságai részvétel- vel 1946 nyár elején a volt Kereskedelmi és Iparkama- ra termében (jelenleg id. Jancsó Miklós kollégium) ünnepélyes külsőségek kö- zött megalakult a Nagy- szegedi Munkás Kultúr- szövetség. Pintér Géza, ki- próbált munkásmozgalmi harcos elnöknek, e sorok íróját főtábornak választot- ták meg a szakosztályveze- tők között pedig Zsoldos Já- nos, dr. Osváth Tibor, Mi- son Gusztáv és mások voi- tak.

A képzőművészeti szak- osztály építészeti városse- tákkal kezdte működését. Dorogi Imre festőművész- rajztanár olyan embereket, akik ezekről a dolgokról még alig hallottak, a város épületein tanította meg az építészeti stílusokra. Nem kisebb siker koronázta a képzőművészek látogatását sem, amelyet Dinnyés Fe-

renc festőművész vezetett. A népi táncokat és balettet az őz Révész Béla táncosár- társadalmi munkában taní- totta. Széles körű szavaló- versenyek indultak, amelye- ken színészekből és írók- ból álló bíráló bizottság előtt *Nagygyörgy* Mária és a még egészen kislány Be- rek Kati bizonyultak a leg- jobbaknak.

### Színpad a vármagyarányánál

A Munkás Kultúr- szövetség működésének első, való- ban nagy tömegsikerére a Ti- sza-parti szabadtéri játékok voltak. A *Délmagyarország*, a *Népszava* színes cikkek- ben, a szereplőkkel folyta- tott előzetes riportokban számolt be a nagyarányú előkészületekről. Az ese- ményt városzerte színes plakátok hirdették. A vá- rmaradvány északi oldalán a fűrésztelepek és a ládagya- riak hatalmas színpadot ácsoltak össze. A fogadalmi templom pincéjében évek óta használatlanul poros- dott kétezernyi széklet a kendergyár, a gázgyár, a bór- gyár és a dohánygyár dolgozói lovas kocskón szállították a színpad előtti pázsitra. Az MKP által köl- cönadott hangszórókat és a villanygyár nagy fényerejű lámpáit a gyárak villany- szerelő brigádjai szerelték fel. Az érdeklődés óriási volt.

### Az első előadás

Elérkezett az első előadás estéje. A tölgy- és platánok- tól környezett térséget a kommunista R-gárda vette körül. De hatalmas tömeg állt a kordonon kívül is, a sétatny távolabbi térségben felmászta a környező fá- ra, oszlopokra, a Tisza-par- ti kőkorlatokra, a várfalak- ra. A távolabbi helyeken sem panaszkodhattak a né- zők, a hangszóró kitűnően működtek. Esténként Pinter Géza bácsival felváltva kö- szöntöttük a hatalmas mun- kás kulturális megmozdulás közönségét. Több mint husz kultúrgárda, két munkás- dalkör, három szavalókör, a néphadsereg zenekara, szavalók és konferansziék sora adta a műsorokat. A legemlékezetesebbek *Mó- ricz*, *Kedrov*, *Szimonov*, *Zi-*

*lahy*, *Sachs*, *Barlász* egyfel- vonásosai, *Breinik* Antal A lázadók, *Darvas* József Szak- kadék című drámái, *Balla* Ferencnek — *Balázs* Béla által lektorált — színműve, *Hienák* a Dön völgyében voltak. Az előadás fénypont- ját azonban *Madach* Ez ember tragédiájának egyes szí- nei jelentették, melyeket *Sarlat* István színművész rendezett. Evekig beszé- ltárgya volt a legjobb mun- kásszínjátszók: *Nagygyörgy* Mária, *Berek* Kati, *Eccsi* Géza, *Bovatsék* Magda, *Krasznavölgyi* Anna, *Balga* Erzsébet, *Járol* Jenőné, *Kiss* Mária, *Mison* Györgyi, *Németh* Éva, *Róza* Júlia, *Lengyel* Aranka, *Apró* Mar- git, *Mison* Ilona, *Komócán* Klári, *Sebes* Tibor, *Bárka- nyi* Ferenc, *Kovács* Antal, *Jurka* József, *Matuszka* Jó- zsef, *Varga* János, *Gál* Al- bert, *Skabla* Jenő, *Hein- rich* János, *Szokolai* Ist- ván, *Pickler* Tamás, *Mison* György, *Kovács* Emil és többen mások alakítása. A munkás dalegyüttes nem- csak dalműsorokkal, hanem Az ember tragédiája párizsi színeben a Marsellaise meg- rázó erejű előadásával is remekelt. Hatalmas sikert arattak a *Hienák* a Dön völ- gyében szovjet és magyar katonák „koristái” partizán- és katonadalokkal.

### Balázs Béla küzbeszól...

A teljes sikerhez nagy- ban hozzájárultak az elő- adások háttérbe húzódo- mozzatái: a rendezők, dísz- letezők, öltöztetők, világosi- tók serege. Nem keveseb- járult hozzá nagy költsék, az akkor többször Szegeden, szülővárosában tartózkodó Balázs Béla is. Segítségére jellemző a következő epizód. Éjjel egy óra volt, a *Hienák* a Dön völgyében főpróbája, amikor már az előző elő- adás hallgatóságától kiürült a tér. *Berek* Kati, a parti- zánlány szerepében éppen a darab záró szövegét mon- dta a hatalmas díszlet-Lenin- szobor talpazatáról. Balázs Béla, aki eddig a sötét né- zőtérrel figyelte a próbát, felugrott:

— Nem jó! Ez így szava- lat — kiáltotta és a szí- npadra lépett. *Berek* Kati majdsaknem sírva fakadt, kedvenc jele- nete volt, éppen azért, mert jól lehetett szavalni. Ba- lázs Béla megsajnálta:

— Nem a szavalt, a szö- veg nem jó — szölt és fel- állt a szobortalpazatra. Beszélni kezdett. Tartalmi- lag nem változtatott a szö- vegben, csak a szavak vol- tak mások. Természetes, partizánlány szájába való meggyőző vádirat volt az a fasizmusnak, amit az őz költő elmondott.

Persze az új szöveg le- írásáról szó sem lehetett, oly váratlanul jött. De Be- rek Kati egyszeri hallásra kitűnően megtanulta. És így mondta azután minden este a darab záró akkordját je- lentő szöveget, szabadon, igazán...

### Emlékeztető!

Az 1946-os nyári szabad- téri játékok nagy tömegsi- kert arattak. Ez aztán a Tisza Szálló nagytermében állandó színpad felállításá- ra, s a Széchenyi téri Mu- zsikáló nyári esték meg- rendezésére biztatta a sze- gedi munkás kulturális moz- galom vezetőit. Ezek a ren- dezvények, a Munkás Kul- túr- szövetség működése nagy lépéssel előre Szeged népe demokratikus nevelé- sének és a két munkáspárt közeledésének útját.

Méltó lenne, ha a sze- gedi városi tanács megörökí- tene az egykori kultúr- munkások emlékét. A vár ész- ki falánál az egyik nagy fa törzsén emléktábla, vagy közelében emlékoszlop hir- dethetné munkásságukat, a Munkás Kultúr- szövetség út- tőző tevékenységét.

Dr. BALLA FERENC

„Sokan, sokfelől indultunk...”

## Bajcsy-Zsilinszky Endre életútjáról

Az ellenállási mozgalom vértanújának, Bajcsy-Zsilinszky Endrénél 80. születésnapjáról emlékezik az ország. Szarvason, 1886. június 6-án született, apja dr. Zsilinszky Endre tanár, tönkrement földbirtokos volt, anyja Bajcsy Mária. A fiú 1925-ben vette fel a Bajcsy-Zsilinszky nevet, anyja és anyai ősai iránt érzett tiszteletből.

A Zsilinszkyek a századfordulón Békéscsabán éltek, ahol vad gyűlölködésben állt egymással szemben az urak és a radikális parasztok tá- bora. Az urak egyik vezetője dr. Zsilinszky Endre volt. Származása, rangja, akkori eszmei vittek az egykori huszártiszt Szegeden 1919-ben az ellenforradalmárok közé.

A munkásság és szervezeti iránt bizalmat- lan. Elsősorban származás szerint osztályozza az embereket, az elit és a paraszt milliói patri- archális szövetségére építene fel sajátos demok- ratizmusát. Mégis: a parasztságot földreformmal szeretné gazdaságilag erősíteni; nevelni, tanítani akarja a tömegeket, szociális igazságtételt kö- vetel a szegények javára. Ennyi elég, hogy meg- értse az olvasó, törvényszerűen szembe kellett kerülnie az ellenforradalom után kialakult kor- mánypolitikával.

Hitler fasizmusában felismerte a világvesze- delmet, s mert mély meggyőződése volt, hogy a kelet felé törő német imperializmus egyik cél- pontja Magyarország, minden erejével küzdött az ellen, hogy a magyar politika, államvezetés, a Nácik uszályába szegődjék. Miután Gömbös Gyula a hatalomra került Hitler udvarlására sietett, Bajcsy-Zsilinszky elmondta a képviselő- ház 1933. június 20-i ülésén:

— A magyar történelem egyetlen hatalmas védekező gesztus a német imperializmussal

szemben. Itt német világ nem volt ezer éven át, s itt német világ nem lesz! Hogy ezt megaka- dályozzuk, elmegyünk a golyóig és az akasztó- fáig...

Senki sem gondolta akkor, hogy saját sorsát jósolta meg.

Balföldi barátai kezek nyúltak felé. Sokat tanult, olvasott, talán a legtöbbet a kor polgári politikusaik közül. Gondosan figyelte a világpoli- tikai fejlődést és azt a válságot, amelyben ha- zánk politikai, gazdasági, kulturális és társa- dalmi értelemben vergődött, nem kis mérték- ben éppen az egykori „szegediek” hibái és bü- nei következtében. Hamarosan megértette, hogy az egész nemzet jószágának erőinek összefogá- sára van szükség a náci behatolás, térhódítás ellen, a haza védelmére. Felismerte, hogy az összefogás fontos eleme a munkásosztály, s me- glepetten vette tudomásul, hogy a hazafias kez- deményezések sokszor éppen a kommunistáktól érkeznek. Valóságos néppont alakult ki baráti környezetében. Hamarosan megértette, hogy az ország visszavonulását a szerencsétlen háború- ból, amelynek kimenetelét előre látta. Sajnos, a kormányhoz és a miniszterelnökhöz intézett emlékiratja a címzeteknél nem talált meg- értésre. De ébresztette velük a béke és a ka- tasztrofából való menekülés reményességét mind szélesebb rétegekben. Magyarországon növe- kedett az ellenállás a háborúval szemben, s a bé- kefront polgári vezéralakja Bajcsy-Zsilinszky. Az egykori „szegedi” eljutott a néppontos há- borúellenes megmozdulások, tevékenykedett a Történelmi Emlékbizottság munkájában, részt

vett a tüntetéseken, s a sajtóban, parlamenti ál- lásfoglalásaiban, az üldözöttek védelmében, a kommunista-perekben tett tanúvallomásaiban a háborúellenes antifasiszta nemzeti összefogás egyik tényezőjévé vált.

1944. március 19-én fegyverrel szállt szembe a rátoró németekkel, sebesülten került a meg- szállók fogságába. Október 15-én, Korthy ku- darcba fulladt fegyverszüneti kísérlete napján szabadult. Szálasi hatalomátvétele után vala- mennyi németellenes erő bizalmából jelent meg a Magyar Front által kezdeményezett ellenál- lási mozgalom élén. Sajnos, a szervezkedést el- árulták, mielőtt Zsilinszky megbízottai elindu- lhattak volna, hogy felvegyék a közvetlen kap- csolatot a szovjet seregekkel és a Szovjetunió kormányával.

A katonai vezetőket, Kiss János altáborna- gyot, Nagy Jenő ezredet és Tartsay Vilmos szá- zadost Budapesten kivégezték, Bajcsy-Zsilinszky Endrét 1944. december 24-én nyilas hóherók Sopronkőhidán felakasztották.

Halála küszöbén kísérletet tettek, hogy esz- méi megtagadására bírják, az életet kínálták neki cserébe. Zsilinszky azonban az ajánlatokat megvetéssel visszautasította. Beszélgetéseiben vallotta, hogy halálával teszi a legnagyobb szol- gálatot hazájának és nemzetének.

Utolsó sopronkőhidai fogolysetáján mondta két kommunista társának, Rajk Lászlónak és Varga Istvánnak, akik közül Varga ma is élő tanúja a drámai beszélgetésnek:

— Elkezdünk valamit, sokan, sokfelől indultunk, nem a dicsőségért, hanem a népet, az országot... nem sikerült... a halottak is szol- gálatot tesznek... a túlélők... folytassák a har- cot. Minden nemzetben lehetnek hitványak, a nemzet nem lehet becstelen. Önök vigyék to- vább a harcot, vállalják és vigyék a felelőssé- get...

A halott Zsilinszkyt a nemzet részvétele ki- sérte 1945-ben, a felszabadulás után a tarpai temetőbe, ahol megpihenni kívánt. Születésének évfordulóján megint magasra lobbant a részvét- lángja, s a halottban az antifasiszta ellenállás hőseit, az országepítő összefogásra buzdító poli- tikust ünnepeljük.

BERNÓI KOCSIS LÁSZLÓ